

передбачає закриття зовнішніх кредитних ринків, арешт закордонних активів, скорочення інвестицій, «заморожування» соціальних виплат, економічний спад тощо. Тому розробляється система контролю ризиків, пов'язаних із управлінням державним боргом, що передбачає досягнення економії бюджетних коштів на обслуговування державного боргу.

Оцінка рівня боргових ризиків за неможливості здійснення запозичень на фінансових ринках, потрібних для вчасного й повного виконання зобов'язань перед кредиторами або фінансування інших статей, повинна здійснюватися з урахуванням імовірності вжиття виняткових заходів щодо операцій із державним боргом і запозиченнями. Виняткові заходи — це залучення позик від НБУ й МВФ чи реструктуризація державного боргу на не вигідних для кредиторів умовах [5].

При перевищенні певного рівня державних запозичень ринкові кредитори бюджету сприйматимуть це як інформацію про істотне погіршення фінансового стану й платоспроможності уряду, а тому не заохочуть надавати йому додаткові обсяги позик або реструктуризувати існуючі боргові зобов'язання на не вигідних для них умовах у сумі, яка перевищує безпечний рівень державних запозичень. Як наслідок, уряд звертається по допомогу до кредиторів останньої інстанції (НБУ чи МВФ) [1].

Література:

1. Бондарук Т.Г. Механізм управління та обслуговування державного боргу. *Фінанси України*. 2003. №4. С. 14–19.
2. Вахненко Т.П. Особливості формування державного боргу та управління його складовими у період фінансової кризи. *Фінанси України*. 2009. №6. С. 14–28.
3. Кучер Г.В. Управління державним боргом: підручник. К.: КНТЕУ, 2009. 342 с.
4. Лондар С.Л., Башко В.Й. Підходи до систематизації й контролю ризиків, пов'язаних із управлінням державним боргом в Україні. *Фінанси України*. 2012. № 6. С. 3–14.
5. Управління державним боргом: навч. посіб. / за загал. ред. О.О. Прутської. К.: ЦУЛ, 2010. 216 с.

Храпач Маріна Русланівна

ст. гр. ФУПОМ-22, ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н., доц. Булавинець В. М.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

У бюджетному процесі на місцевому рівні важливу роль відіграє бюджетне планування, адже від правильного визначення планових показників місцевого бюджету залежить якість його виконання.

Чимало сучасних вітчизняних науковців присвятили свої праці дослідженню теоретичних та практичних аспектів планування доходів і

видатків місцевих бюджетів, зокрема: В. Андрущенко, О. Василик, В. Дем'янишин, А. Єпіфанов, М. Карлін, О. Кириленко, В. Кравченко, І. Луніна, С. Михайленко, В. Опарін, К. Павлюк, Ю. Пасічник, В. Федосов, С. Юрій та багато інших. І хоча проблематика бюджетного планування достатньо широко розглядається у науковій літературі, узгоджених позицій щодо його розуміння поки не розроблено. Недостатньо дослідженими також залишаються питання методології планування доходів і видатків місцевих бюджетів, а тому й надалі існує необхідність пошуку шляхів її вдосконалення в умовах реформування бюджетної системи держави та зміцнення фінансової бази органів місцевого самоврядування.

Загалом, бюджетне планування трактується як комплекс організаційно-технічних, методичних і методологічних заходів, які здійснюються на усіх стадіях бюджетного процесу (складання, розгляд і затвердження бюджету) для визначення обсягів і джерел формування та напрямів використання бюджетних ресурсів з метою забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку. Бюджетне планування є вагомим елементом загальнодержавного економічного планування та займає важливе місце у фінансовому плануванні. Від рівня збалансованості бюджету на стадії планування, точності соціальних та економічних прогнозів залежить стабільність функціонування бюджетної сфери загалом, а також рівень виконання бюджетних програм протягом майбутнього бюджетного періоду. Бюджетне планування є також головним елементом бюджетного управління, його теоретичні основи і практика функціонування визначають якість та ефективність бюджетної політики держави та її регіонів. Отже, бюджетне планування є інструментом реалізації політики держави в цілому.

Метою бюджетного планування є складання бюджету згідно пріоритетів бюджетної політики, а завданнями – визначення достовірних джерел і обсягів доходів бюджету; оптимізація структури видатків бюджету; досягнення збалансованості між доходами і видатками; раціональний розподіл доходів і видатків між усіма ланками бюджетної системи, а також формування бюджетних резервів.

Ефективність організації бюджетного планування залежить від вмiлого застосування науково обґрунтованих принципів, а саме:

- комплексного підходу до основних параметрів економічного і соціального розвитку у відповідності з наявними бюджетними можливостями;
- органічного зв'язку бюджетного планування з системою державних та регіональних програмних документів економічного і соціального розвитку;

- демократизації бюджетних відносин;

- створення оптимальних зв'язків між державним та місцевими бюджетами;

- пріоритетності бюджетного планування в системі фінансового планування;
- наукової обґрунтованості прогнозних розрахунків;
- застосування єдиної методології здійснення бюджетних розрахунків;
- раціонального визначення джерел бюджетних ресурсів;
- створення резервів для забезпечення безперервності бюджетного процесу.

Кінцевим результатом процесу бюджетного планування є бюджетні показники державного і місцевих бюджетів та прийняті рішення з урахуванням усіх змін, що відбулися або очікуються у бюджетній сфері.

Планування місцевих бюджетів здійснюється у відповідності до засад і положень діючого законодавства, на основі використання формульних розрахунків щодо визначення обсягів їх доходів та застосування нормативних методів у плануванні їхніх видатків. При складанні бюджетів використовуються різні методи бюджетного планування: нормативний, коефіцієнтів, балансовий, предметно-цільовий, екстраполяції, програмування або математичного моделювання, економіко-математичні, аналітичний, розрахунковий (метод прямого рахунку), економічного аналізу, та найбільш прогресивний – програмно-цільовий. Однак, як показує практика, застосування програмно-цільового методу щодо планування місцевих бюджетів не сприяло встановленню безпосереднього зв'язку між виділенням бюджетних коштів та результатами їхнього використання на місцевому рівні. Недостатньо обґрунтованими є результативні показники бюджетних програм, більшість з яких неможливо застосовувати на практиці. Також, не завжди дотримується логічна послідовність застосування програмно-цільового методу, що призводить до невиконання бюджетних програм. На думку багатьох вітчизняних науковців, що досліджували проблеми вітчизняної бюджетної системи та бюджетного планування, поширення в Україні програмно-цільового методу на рівні місцевих бюджетів неможливе без проведення реформи бюджетних відносин, шляхом підвищення рівня самодостатності бюджетів муніципальних громад та посилення відповідальності місцевих органів влади за використання бюджетних ресурсів. Загалом, методологічні підходи на стадії бюджетного планування на місцевому рівні повинні забезпечуватися особливою діяльністю органів місцевого самоврядування, пов'язаною з обґрунтуванням певних управлінських рішень у сфері бюджету щодо фінансового забезпечення потреб адміністративно-територіальних формувань.

В даний час бюджетне планування, як інструмент реалізації бюджетної політики, характеризується значною заполітизованістю і нестабільністю, відсутністю єдиної науково-обґрунтованої методології. Через це під час планування місцевих бюджетів не завжди беруться до

уваги регіональні особливості та наявна мережа закладів бюджетної сфери, рівень соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць та результати діяльності суб'єктів господарювання, сучасні потреби держави, регіонів та місцевого самоврядування. Проте, проголошений в Україні курс на євроінтеграцію вимагає суттєвого зміцнення інституту місцевого самоврядування та його фінансової основи – місцевих бюджетів. Першим кроком на цьому шляху стала бюджетна децентралізація, яка покликана розширити права місцевих органів влади та управління й надати їм бюджетну незалежність і самостійність; стимулювати до фінансової автономії; сприяти пошуку додаткових фінансових ресурсів; активізувати внутрішній потенціал розвитку; збалансувати потреби та можливості регіонів шляхом покращення бюджетного планування.

Отже, система бюджетного планування в Україні потребує подальшого вдосконалення. Вирішити проблеми планування доходів і видатків місцевих бюджетів можливо шляхом реформування бюджетних відносин, а саме:

— запровадженням повноцінного програмно-цільового бюджетного планування;

— посиленням бюджетної дисципліни та підвищенням ефективності бюджетних видатків завдяки їх довгостроковому плануванню;

— впровадженням у процес бюджетного планування механізму розробки щорічних доповідей головними розпорядниками бюджетних коштів про досягнуті результати та здійснення їх оцінки;

— поетапним професійним навчанням сучасним методикам планування бюджету фахівців, котрі працюють у сфері державних фінансів;

— оптимізацією існуючого переліку бюджетних програм з метою усунення організаційних та інформаційних обмежень, що заважають роботі установ;

— активізацією роботи стосовно аналізу бюджетних витрат та узагальненням його результатів задля їх використання в процесі бюджетного планування;

— розробкою та запровадженням системи обліку виконання бюджетних програм та звітності про їх виконання.

Література:

1. Савчук С.В. Планування доходів і видатків місцевих бюджетів: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / Нац. екон. ун-т. Тернопіль, 2012. 300 с.
2. Шаповал С. Система бюджетного планування в Україні. Вісник КНТЕУ. 2016. № 5. С.113-114.